

1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

Лучко М.Р.

доктор економічних наук, професор
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ДИСКОНТУВАННЯ В ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Питання дисконтування в обліку довгострокових заборгованостей є актуальними виходячи із їх практичної значимості та новизни у застосуванні. У науковій та прикладній бухгалтерській літературі їм приділяється певна увага. Разом з тим, значна кількість публікацій містять загальновідомі цитування нормативної бази без рекомендацій з практики їх застосування та механізму дисконтування. Тому спробуємо провести системний аналіз інституційного забезпечення в контексті можливої практики застосування.

У відповідності до вимог ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» національні Положення(стандарти) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО) розробляються на основі міжнародних стандартів фінансової звітності(далі – МСФЗ). Застосування МСФЗ на практиці діяльності підприємств уже викликало необхідність відображення у балансі довгострокової дебіторської та кредиторської заборгованостей в оцінці за теперішньою вартістю. Це зумовлено вимогами стандарту МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

Враховуючи зазначені вимоги, п.12 П(С)БО 10 та п.9 П(С)БО 11 встановлено, що довгострокова дебіторська заборгованість відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення, а довгострокові зобов'язання відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю і її визначення залежить від умов та виду зобов'язання.

Разом з тим слід звернути увагу, що у відповідності до п.4 П(С)БО 11 теперішня вартість - дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібною для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Отже, дисконтуванню підлягає тільки довгострокова заборгованість чи зобов'язання, котрі в свою чергу є фінансовими інструментами.

У відповідності до п.4 П(С)БО довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. То ж згідно до п.4. П(С)БО 11 довгострокові зобов'язання - всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями. Поточні зобов'язання - зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або такі, що повинні бути оплаченими чи погашеними протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Дисконтування варто розраховувати та проводити в обліку по заборгованостях, якщо існує впевненість, що вони будуть погашеними не раніше 12-ти місяців з дати балансу. Отже, строк повернення такої заборгованості заздалегідь закріплений у момент її визнання і він становить більше одного року. Системний аналіз зазначених П(С)БО доводить, що із урахуванням оцінки фінансових інструментів, що визначені П(С)БО 13, можливим є висновок про те, що дисконтуванню підлягають фінансові зобов'язання (зокрема –

кредиторська заборгованість, що виникає у ході виконання договору, що передбачає сплату коштів контрагенту) та фінансові активи (зокрема – дебіторська заборгованість, що виникає у ході виконання договору, який дає право отримати грошові кошти в майбутньому від іншого контрагента).

Разом з тим, П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» характеризує справедливу вартість придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань для дебіторської заборгованості як теперішню (дисконтовану) суму, яка підлягає отриманню, що визначена за відповідною поточною відсотковою ставкою за вирахуванням резерву сумнівних боргів та витрат на отримання дебіторської заборгованості в разі потреб. Також для зобов'язань справедлива вартість визначена як теперішня (дисконтована) сума, яка має виплачуватися при погашенні заборгованості, визначеної за відповідними поточними відсотковими ставками.

Особливими випадками в дисконтуванні заборгованостей є довгострокові продажі, довгострокові передоплати та аванси, заборгованість у іноземній валюті, заборгованості перед фізособам, учасниками товариства, пов'язаними особами, вексельні заборгованості.

В процесі розрахунків теперішньої вартості довгострокової заборгованості слід звернути увагу на те, що за дебіторською заборгованістю спершу формуються витрати, а в наступних періодах – доходи, а за кредиторською заборгованістю навпаки – спершу мають бути визнані доходи, а в наступних періодах – витрати.

Для розрахунку теперішньої дисконтованої вартості заборгованості на практиці варто використовувати таку формулу:

$$PV = FV \div (1 + P)^n \quad (1), \text{ де}$$

PV - продисконтована теперішня вартість;

FV – майбутня вартість заборгованості або ж сума, котру фактично мають заплатити;

P – ставка дисконтування;

n – кількість періодів, після закінчення яких буде погашена заборгованість.

Ставка дисконтування це передбачувана процентна ставка. У відповідності до п.14 П(С)БО 28 вона визначається як ринкова ставка відсотка до вирахування податків, що може бути застосованою для інших аналогічних активів. Її визначають за методом аналогії за відсотками кредитування, позик чи розрахунковим методом середньозваженої вартості капіталу. Можливим є застосування середньорічної ставки рефінансування Національним банком України.

Період дисконтування підприємством вибирається самостійно у відповідності до облікових періодів – місяць, квартал чи рік. На практиці дисконтування варто обирати обліковим періодом рік, оскільки це дозволяє скласти річну фінансову звітність.

Проілюструємо проведення таких розрахунків прикладом. Підприємство, що складає фінансову звітність за П(С)БО на початку року отримало довгострокову безвідсоткову поворотну фінансову допомогу в розмірі 5000000 грн. строком на 4 роки. Підприємство-позикодавець та позичальник не пов'язані особи. По закінченню строку позики борг має бути повернуто. Облікова ставка Національного банку України на дату отримання безвідсоткової поворотної фінансової допомоги складає 14 відсотків. Фінансова звітність позичальником складається один раз на рік.

Проведемо розрахунок теперішньої дисконтованої вартості заборгованості використовуючи вищенаведену формулу (1):

$$PV = 5000000 \text{ грн.} \div (1 + 0,14)^4 = 2000000 \text{ грн.} \div 1,68896016 = 2960401,37 \text{ грн.}$$

Отже, отримана позика має бути визнана в балансі позичальника у сумі 2960401,37 грн., а різниця чи розрахований дисконт - у сумі 2039598,63 грн. (5000000,00 грн. - 2960401,37 грн.) - включений до доходу. Цілком логічним та зрозумілим є те що, чим

більшою буде при обчисленнях ставка дисконтування для розрахунку теперішньої вартості, тим більшу дохідну дисконтну різницю отримає позичальник.

Протягом терміну дії договору поворотної фінансової допомоги позичальник поступово показуватиме витрати дисконту шляхом амортизації у фінансових витратах і зростанням суми фінансового зобов'язання за договором поворотної фінансової допомоги. У загальному підсумку вона досягне суми погашення позики.

У першому звітному періоді (рік):

- амортизація дисконту складатиме:

$2960401,37 \text{ грн.} \times 14\% = 414456,19 \text{ грн.};$

- заборгованість за позику на кінець звітного періоду сягне:

$2960401,37 \text{ грн.} + 414456,19 \text{ грн.} = 3374857,56 \text{ грн.}$

У другому звітному періоді (рік):

- амортизація дисконту складатиме:

$3374857,56 \text{ грн.} \times 14\% = 472480,06 \text{ грн.};$

- заборгованість за позику на кінець такого звітного періоду сягне:

$3374857,56 \text{ грн.} + 472480,06 \text{ грн.} = 3847337,62 \text{ грн.}$

У третьому звітному періоді (рік):

- амортизація дисконту складатиме:

$3847337,62 \text{ грн.} \times 14\% = 538627,27 \text{ грн.};$

- заборгованість за позику на кінець такого звітного періоду сягне:

$3847337,62 \text{ грн.} + 538627,27 \text{ грн.} = 4385964,89 \text{ грн.}$

У четвертому звітному періоді (рік):

- амортизація дисконту складатиме:

$4385964,89 \text{ грн.} \times 14\% = 614035,11 \text{ грн.}$ (різниця у 3 коп. виникла за рахунок математичних заокруглень при попередніх обрахунках);

- заборгованість за позику на кінець такого звітного періоду сягне:

$4385964,89 \text{ грн.} + 614035,11 \text{ грн.} = 5000000 \text{ грн.}$

Довгострокові заборгованості оцінюються за продисконтованою вартістю на дату їх визнання. При цьому амортизацію дисконту(витрати) слід відображати у бухгалтерському обліку з наступного періоду, що слідує за датою їх виникнення. Вона не припиняється у випадку переведення довгострокової заборгованості до поточної, а закінчується лише у день погашення заборгованостей.

Довгострокова дебіторська заборгованість обліковується в системі рахунків на субрахунках 182 «Довгострокові векселі видані», 183 «Інша дебіторська заборгованість».

Довгострокова кредиторська заборгованість обліковується на рахунках 50 «Довгострокові позики», 51 «Довгострокові векселі видані», 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями», 55 «Інші довгострокові зобов'язання».

У фінансовій звітності продисконтована довгострокова заборгованість повинна бути відображеною уже за теперішньою вартістю. Для відображення номінальної суми заборгованості варто до основного рахунку(субрахунку) , на якому вона обліковується, додаткового ввести контр рахунок .

Список використаних джерел:

1. Лучко М.Р. Основи складання консолідованої фінансової звітності. Навчальний посібник. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка, 2012.- 77 с.

2. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік в умовах інфляції. Бухгалтерський облік і аудит, № 1, с.32-38, 1994.

3. Лучко М.Р. Пізнання в розвитку теорії бухгалтерського обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 1(45). -2015, С.33-39.